

CULTUROPOLIS, Jornades Internacionals pels Drets Culturals

Barcelona, 16-19 de novembre de 2022

Text breu de la ponència de Marta Casals-Balaguer i Anna Villarroya

Títol de la ponència

- Una aproximació a les polítiques culturals amb perspectiva feminista a Barcelona¹

Nom de les persones autores, organització a què pertanyen i correu electrònic de contacte

- Marta Casals-Balaguer, Centre de Recerca en Informació, Comunicació i Cultura (CRICC), Universitat de Barcelona, martacasals@ub.edu
- Anna Villarroya, Centre de Recerca en Informació, Comunicació i Cultura (CRICC), Universitat de Barcelona, annavillarroya@ub.edu

Paraules clau

- Barcelona, política cultural, feminisme, igualtat de gènere, polítiques culturals locals

Introducció i conceptes clau de la ponència

El paper de la dona com a creadora i productora artística i les seves circumstàncies i necessitats al llarg de la seva trajectòria professional s'han convertit en un focus d'atenció per a molts governs nacionals i locals d'arreu del món en els darrers anys. A través d'aquesta presentació busquem explorar el paper de les perspectives feministes en les polítiques culturals de la ciutat de Barcelona durant el període 2015-2019. En primer lloc, exposarem un plantejament general pel que fa a la transversalitat de gènere en el camp de les polítiques culturals i després posarem el focus en la valoració de les perspectives feministes pel que fa a les polítiques culturals impulsades per l'Ajuntament de Barcelona durant el període esmentat.

Malgrat els avenços recents en la promoció de la igualtat de gènere en el camp de les indústries culturals i creatives, els obstacles per integrar la igualtat de gènere en les polítiques culturals persisteixen arreu del món (Conor 2021) i són “resistents al canvi” (Pierson 2000: 262). Reconeixent que el canvi institucional és un procés complex que implica diferents tipus de forces i agents (Battilana, Leca i Boxenbaum 2009), és possible que alguns d'aquests actors (externs) puguin influir i fins i tot canviar les institucions. Aquests agents externs, inclosos els actors socials (Pfau-Effinger 2008), poden utilitzar els discursos per influir en la direcció de les polítiques. Els col·lectius feministes i culturals d'arreu del món es troben entre els actors socials (Pfau-Effinger 2008) i els agents de canvi (Bergqvist, Bjarnegård i Zetterberg 2013) que poden participar estratègicament en els intents per aconseguir aquests canvis en les polítiques culturals.

Metodologia de recerca

La metodologia utilitzada es va basar en una perspectiva qualitativa i la principal tècnica de recollida de dades van ser les entrevistes en profunditat a expertes en polítiques culturals en clau de gènere a la ciutat de Barcelona. Les entrevistes es van dur a terme entre maig i setembre de 2020 i se centraven en dues dimensions analítiques principals: a) la descripció de les polítiques culturals de Barcelona des d'una perspectiva feminista;

¹ La ponència es basa en el treball publicat a: Villarroya, A.; Casals-Balaguer, M. (2022) “Feminist perspectives and cultural policies in Barcelona”, Cultural Trends, <https://doi.org/10.1080/09548963.2022.2070725>.

i b) l'avaluació qualitativa d'aquestes polítiques culturals durant el període 2015-2019, quan la ciutat estava governada pel partit Barcelona en Comú. La mostra d'entrevistades va ser seleccionada inicialment entre les membres del grup de treball "Cultura i Gènere", que es va crear dins del programa Cultura Viva desenvolupat per l'ICUB l'any 2019, i es va anar ampliant progressivament fins a incloure-hi altres figures destacades en el camp d'estudi.

Principals resultats i conclusions

A partir de les entrevistes realitzades i l'anàlisi documental dut a terme, emergeixen diferents punts clau que es presentaran durant la comunicació. Per una banda, la infrarepresentació i infravaloració de les dones en diferents posicions de poder en entorns i institucions culturals de la ciutat de Barcelona. Arrel de l'estudi desenvolupat, es manifesta que la presència encara dominant dels homes en posicions de poder i de representació perpetua les desigualtats de gènere que històricament ha patit el sector cultural i manté el seu avantatge (Hawkesworth 1994) en relació amb el desenvolupament professional. En destaquen la resistència al canvi que afecta l'organització de les polítiques culturals per part de l'Ajuntament i les grans institucions culturals, així com la dificultat per desmuntar les estructures de gestió existents.

Per altra banda, la importància de la interseccionalitat i la urgència d'incorporar una perspectiva antiracista i intercultural en el desenvolupament d'aquestes polítiques públiques també apareix com una prioritat clau a tenir present. Entre d'altres, s'emfatitza la necessitat de pensar col·lectivament maneres de posar en pràctica les perspectives feministes en el desenvolupament de polítiques públiques culturals i desenvolupar, així, una política cultural diversa que incorpori la igualtat de gènere i el respecte a la diversitat. Així mateix, resulta clau el paper de les organitzacions culturals i els grups feministes sorgits de la societat civil que en les últimes dècades han destacat dins l'escena barcelonina, amb o sense el suport de l'administració pública, emergint com a motor de la majoria dels canvis culturals i feministes que ha viscut la ciutat en els darrers anys.

Es constata que el progrés cap a la igualtat de gènere depèn substancialment dels canvis en les estructures (Bleijenbergh et al 2020) i els models de governança. En aquest sentit, el canvi transformador de gènere i els processos d'empoderament requereixen la transformació de les relacions de poder desiguals i de les estructures i normes (tant visibles com invisibles) que les mantenen (Hillenbrand et al. 2015, p. 5). En aquest procés, la participació de les parts interessades rellevants és essencial perquè les polítiques siguin realment efectives (Conor 2021; Shaheed 2021). Per tant, les estructures institucionals públiques de la ciutat han de tenir en compte la feina feta pels col·lectius i organitzacions feministes, sumat a grups de recerca i altres entitats que treballen en la promoció de la igualtat de gènere en el sector cultural de la ciutat (Barrios i Villarroya, 2021), per tal de seguir promocionant els processos de participació ciutadana i enfortir, així, la xarxa social en interès de la transversalitat de gènere en les polítiques culturals.

Per últim, es manifesta la necessitat d'una transformació reals des de dins de les mateixes institucions públiques i poder comptar amb personal feminista amb doble formació i experiència (sobre cultura i sobre feminisme) a l'administració, així com també potenciar l'aliança entre el sector educatiu i el sector artístic per tal d'avançar cap a la igualtat de gènere en el sector cultural i lluitant contra els estereotips i els biaixos de gènere encara presents a la nostra societat i institucions.

Com a principals conclusions, es detecta la necessitat d'establir més xarxes de col·laboració entre l'administració i els col·lectius feministes i apostar per la promoció de processos de participació ciutadana, juntament amb la transformació de les relacions desiguals de poder, per tal d'ampliar al màxim els canvis

possibles a partir de l'aplicació de polítiques culturals que posin el focus en el gènere (Villarroya i Casals-Balaguer, 2022).

Bibliografia

Barrios, M.; Villarroya, A. (2021) “What is needed to promote gender equality in the cultural sector? Responses from cultural professionals in Catalonia”, *European Journal of Cultural Studies*, 25(4), 973-992. <https://doi.org/10.1177/13675494211048903>

Battilana, J.; Leca, B.; Boxenbaum, E. (2009). How Actors Change Institutions: Towards a Theory of Institutional Entrepreneurship. *The Academy of Management Annals*, 3(1), 65-107. <https://doi.org/10.1080/19416520903053598>

Bergqvist, C.; Bjarnegård, E.; Zetterberg, P. (2013). Analysing failure, understanding success: A research strategy for explaining gender equality policy adoption. *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 21(4), 280-295. <https://doi.org/10.1080/08038740.2013.855661>

Bleijenbergh, I.; Cacace, M.; Falcinelli, D.; del Giorgio, E.; Declich, G. (2020). How Dutch and Italian women's networks mobilize affect to foster transformative change towards gender equality. *European Journal of Women's Studies*, 28(1), 10-25. <https://doi.org/10.1177/1350506820941136>

Conor, B. (2021). *Gender & Creativity: Progress on the Precipice*. Special Edition. 2005 Convention Global Report series. París: UNESCO Publishing.

Hawkesworth, M. (1994). Policy Studies within a Feminist Frame. *Policy Sciences*, 27(2–3), 97–118. <http://www.jstor.org/stable/4532310>

Hillenbrand et al. (2015). 2015. Measuring gender-transformative change: A review of literature and promising practices. CARE USA. Working Paper.

Pfau-Effinger, B. (2008). Cultural change and path-departure – the example of family policies in conservative welfare states. In Wim van Oorschot, Michael Opieklá and Birgit Pfau-Effinger (Eds.), *Culture and Welfare State. The Value of Social Policy* (p. 185-205). Cheltenham/UK; Northampton/ MA, EUA: Edward Elgar.

Pierson, P. (2000). Increasing Returns, Path Dependence, and the Study of Politics. *The American Political Science Review*, 94(2), 251-267. <https://doi.org/10.2307/2586011>

Shaheed, F. (2021). “Cultural Actions Supporting Gender Equality in Cities and Territories”, UCLG Committee on Culture Reports, n. 9, Barcelona, 29 d'octubre de 2021.

Villarroya, A.; Casals-Balaguer, M. (2022) “Feminist perspectives and cultural policies in Barcelona”, *Cultural Trends*. <https://doi.org/10.1080/09548963.2022.2070725>, first on line

Villarroya, A.; Barrios, M. (2022) “Perception of the barriers to women's professional development in the cultural sector: A gender perspective study”, *European Journal of Women's Studies*, 29(3), 418-437. <https://doi.org/10.1177/13505068221092279>